

גליון באר הפרשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מוריננו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

כי תשא

מכון
באר
האמונה

יו"ל ע"י
מכון 'באר האמונה'

להערות והארות, וכן לכל עניין אחר ניתן לפנות:
לטלפון 1347-871-8285

או לאימייל: Mail@beerhaparsha.com
לשמיעת השיעורים בקול הלשון: 718-906-6444
לקבלת הגליון בפקס: 1-877-843-3049

כל הזכויות שמורות למו"ל

תוכן הענינים

ז

פרשת כי - תשא

- ב וראית את אחורי - סוף דבר יתגלה כי הכל היה למוכתו
- ז תשא את ראש - באמונתו ישאר ראשו מחוץ למים אף מתוך עסקיו
- י ועתה הניחה - ישוב הדעת ולא יתפעל מחושך וערבוביא
- יא שומע תפילה - הקב"ה מאזין לתפילת כל יהודי באשר הוא
- יד ממצע של אש - ע"י ההשתוקקות יתקרב אל הקדושה
- טז מחצית - השיבותה של כל פעולה קמנה
- יח להעביר את החלודה - כל יהודי קדוש בפנימיותו
- יט שים שלום - יברח ממחלוקת הנרועה מע"ז
- כא ומחר אעשה כדבר המלך - המשכת שפע ימי הפורים לכל השנה
- כה מכאן ואילך - להביט ולעסוק רק בבנין העתיד
- כח בושתי וגם נבלמתי - ניסים ונפלאות ע"י הבושה

כי-תשא

וראית את אחורי – סוף דבר יתגלה כי הכל היה לטובתו
 בפרשתן (לג כג), 'וראית את אחורי
 לפני לא יראו'. הנה פעמים
 הרבה עוברים על האדם מאורעות
 ומקרים שונים ומשונים עד שאינו מוצא
 מנוח לכף רגלו, מהלך הוא כשכורת ולא
 מיין – מרוב בלבול וטרדות אינו יודע
 מה נעשה מימינו ומשמאלו, מה יעשה
 האדם ויחיה – יתאזר ויתחזק באמונה
 כי הכל נעשה משמים, ויאמר לנפשו

חבי כמעט רגע ותמצאי כי הכל
 בחשבון, סוף דבר יתגלה שהכל היה
 בטעם עליון לטובתך הגמורה.

וכך ביאר הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע
 בפסוק 'וראית את אחורי' (תו"מ
 ד"ה וראית), וז"ל. 'הנה אנו רואים כמה
 דברים סיבות מסיבות שונות הנעשים
 בארץ אשר אנו מתמהים למה עשה
 השי"ת ככה', אבל לאחר רבות הזמן
 אנו רואים ומבינים למפרע הכל, כאשר

א. משלו משל, לאיש פשוט שנתנו לו להיכנס אל תוך החדר ששם יושב ה'טייס'
 ומנהיג את המטוס (עראפלא"ן) בתבונה, והנה חדר קטן זה על כל קירותיו ופינותיו
 מלא הוא בכפתורים שונים למיניהם, וכולם נעשו למטרות שונות זה לנטיעה, זה
 לאורה וכו', דבר דבור על אופניו בחכמה נפלאה, ויהי כאשר נכנס אדם זה התפעל
 מכל מה שראו עיניו, פנה לטייס והצביע על אחד הכפתורים וביקש לדעת למה הוא
 מיועד, ומה קורה אם לוחצים עליו, לגלג עליו הטייס ושאלו 'וכי הבנת כבר תכליתם
 ומטרתם של כל הכפתורים המרובים הקבועים כאן, שהנך בא לברר אודות כפתור
 זה דווקא...'

והנמשל מובן, מסתובב לו אדם בעולם הזה שברא הקב"ה - כולם בחכמה עשית
 מלאה הארץ קנייך, ובא לשאול על איזה מקרה אשר קרהו 'על מה עשה ה' ככה',
 והרי אין לך 'טפשות' גדולה מזו, וכי יש לו שמץ השגה והבנה בכל ה'הלוך ילך'
 הנעשה בהאי עלמא, ואיך ירצה להבין פרט אחד קטן מכל מערכת השמים והארץ.
 ובזה אמרו לרמו בפסוק (תהלים צב ז) 'איש בער לא ידע, וכסיל לא יבין את
 זאת'. דהנה מי שהוא איש (עיי' רש"י ר"פ שלח - 'כל אנשים שבמקרא לשון חשיבות')
 יודע אל נכון שאינו אלא בער ולא ידע – שאין בידו שכל ומדע להבין את הנהגת
 הבורא בעולמו, אבל הכסיל יאמר בטפשותו לא יבין את זאת – כלומר על פרט
 אחד מבין כל מערכת שמים וארץ יראה באצבע לומר זאת' לא הבנתי (כאומר אבל
 שאר עניני העולם לבד מזאת הבנתי), והלא אין לך טיפשות גדולה מזו.

לבל, כל הסיבות תכלית כוונתם כי כולם הכנות כדי שיעשה דבר גדול כזה, וכאשר היה בנס פורים, בהריגת ושתי ולקחת אסתר, וכל הסיבות שסיבכו לדבר הזה, והכל היה הכנה להצלת ישראל, אבל קודם שנעשה פתגם המלך אין אנו מבינים [היינו שבעת הצרה אין בידי בשר ודם להבין מדוע מייסרו הקב"ה], רק מאמינים בלתי ספק לא דבר ריק הוא, רק מאתנו טעם הדבר כמוס

ונעלם, זה האמונה טובה גדולה היא לנו, כי מקבלים שבר על האמונה, וזה 'וראית את אחורי' - לאחר שנעשה תכלית הדבר, תראה ותבין למפרע מה שהיה ומה שנעשה (שהכל היה הסדר), אבל לפני לא יראו - קודם עשיית הדבר לא יראו ולא יבינו תכליתו, עכ"ל. אין לנו אלא להתחזק היטב באמונה שלימה, ולבסוף נראה ש'כל מאן דעביד רחמנא לטב עביד' (ברכות ס:).²

ב. עוד עצה נאמר לו, ע"ד שביארו בכתוב שביקש משה רבינו בפרשתו (לג יג) 'הודיעני נא את דרכך', א"ל הקב"ה (שם כא) 'הנה מקום אתי', ובגמ' ביארו (ברכות ז.) שביקש משה לדעת דרכיו של הקב"ה 'מפני מה יש צדיק ורע לו רשע וטוב לו', ועל כך השיבו לו 'הנה מקום אתי', פירוש מי שהוא מהלך על הארץ אינו רואה כי אם מחזה מחזה לחוד, אמנם המהלך על כנפי רוח, ועולה ממעל לארץ על ידי עראפלאן (מטוס), הרי רואה הוא כמה וכמה מחזות כאחד. כך א"ל הקב"ה 'הנה מקום אתי', כלומר אם תעלה השמימה - וכן אם תגביה את ה'דעת' שבך להביט על הכל בהבטה שמימית אזי תראה מלמעלה עד כמה כל דבר בחשבון ארוך עם הרבה פרטים ונידונים, וכאשר תראה כמה טובה יש בכל דבר ודבר המתרחש בעולם שוב לא יהיו לך שום קושיות.

סיפר הרה"ק מהרי"א מזידטשויב זי"ע שפעם עבר הרה"ק הרבי רבי אלימלך זי"ע באכסניא אחת בשנות גלותו, ושמע את בעלת הבית נאנחת ואומרת עד מתי נמשיך נאכל בכל יום ויום 'קאשיע', ומתי כבר נשנה את מאכלינו ונתחיל לאכול 'לאקשין'. התבטא הרבי רבי אלימלך ואמר, אכן מתי יפסיקו בני ישראל לאכול עוד 'קאשיע' שהוא מלשון 'קושיא', היינו מתי יפסיקו להקשות על דרכי הקל הגדול, ומתי יתחילו הם כבר בהנהגה של 'לאקשין' נוטריקון 'לא - קשין', שיאמינו בתמימות ובשלמות ולא יקשה להם דבר ממעשה אלוקינו (הובא באילה שלוחה פר' בשלח).

שאלו את הגה"ק החפץ חיים זי"ע מהו 'א העכרער איד' (יהודי מרומם ונעלה), השיב ה'חפץ חיים' במשל לאדם העומד בסמוך לכותל, שאינו רואה מאומה לפניו מאומה זולת הכותל, אולם אם האיש העומד בפני הכותל אדם גבוה הוא, הרי הוא מביט מעל הכותל ורואה את כל המרחב אשר מצד השני של הכותל, כיו"ב הוא

אֵיִתָּא ב'קדושת לוי' (ליקוטים, תהלים ד"ה אברכה) על הכתוב (תהלים לד א-ב) 'לדוד בשנותו את טעמו לפני אבימלך ויגרשהו וילך, אברכה את ה' בכל עת, תמיד תהילתו בפי'. כי הנה פסוק זה קאי על השעה שהיה דוד לפני אכיש מלך גתי והיה בסכנת מוות, וביקש מבורא עולם שיכניס בו רוח שיגעון, והיה זועק ומשתטה מחוץ לארמון המלוכה עד שציווה אכיש להרחיקו, וניצל ממוות לחיים (עיי' במדרש שוחר טוב) המוכח כאן בהערה). באותה שעה - בשנותו את טעמו לפני אבימלך ויגרשהו וילך וראה שמהשיגעון שנראה כדבר רע - מזה באה לו הישועה, על כן אברכה את ה' 'בכל עת, תמיד' תהילתו בפי, עד עתה סברתי כי רק ב'עתים לטובה' יש להודות לה', אך ב'עתים לרעה' מה שבח יש בו לה' יתב"ש, עתה לאחר שראיתי כי ממנו היתה ישועתי אני מאמין כי כל הקורות אותי - טובה הם ואברכה את ה' עליהם.

לענין הבטחון, פעמים ש'כל העולם נעשה לפניו ככותל', ועולם חשך בעדו, שאם הוא יהודי נעלה ומרומם - כלומר בעל בטחון כדת וככח, הרי הוא כאותו הגבוה המכיר ורואה גם את צידו השני של הכותל, אף הוא רואה שהכל לטובה ולברכה - ולא רק את החושך הנראה מצד זה של הכותל.

ג. דבר המעשה איתא ב'מדרש שוחר טוב' (על תהלים) כתיב (קהלת ג יא) 'את הכל עשה יפה בעתו', אמר דוד לפני הקב"ה כל מה שעשית בעולמך 'יפה' עשית, אבל השטות שבראת - מה הנאה יש לך, כשאדם מהלך בשוק ומקרע את בגדיו והתינוקות רצין אחריו והעם משחקין ממנו - וכי זה נאה לפניך, אמר לו הקב"ה, על השטות אתה קורא תגר, חייך שתצטער ותתפלל עליה עד שאתננה לך. לא עבר מעט, עד שהלך דוד אצל אכיש מלך גת, והיה שם בסכנה גדולה מאד, כי ראהו שומר ראשו של אכיש, ושומר זה היה אחיו של גלית - שהרגו דוד, ועדיין לא נסתפג דמו של גלית, ובא השומר אל אכיש ופיתתו בדברים שיתן לו הרשות להרוג את דוד, התחיל דוד מבקש ומתפלל ואומר - רבונו של עולם ענני בשעה הזאת, אמר לו הקב"ה - מה אתה מבקש, אמר לו דוד, תן לי מאותו השטות שבראת... עשה עצמו כשוטה, והיה כותב על הדלתות - אכיש מלך גת חייב לי מאה רבוא ואשתו חמשים רבוא, ובתו של אכיש היתה היא ואמה שוטות, והיו צועקות ומשטות מבפנים (בתוך ארמון המלוכה) ודוד היה צועק ומשטה מבחוץ, אמר להם אכיש לעבדיו וכי חסר משוגעים אנכי - כי הבאתם את זה להשתגע עלי, באותה שעה שמח דוד שיצא לו השטות, ומתוך שמחה זו עשה את השירה הזאת באלפא ביתא - דכתיב אברכה את ה' בכל עת - בעת השמחה ובעת השטות.

בכוחם להתחזק מתוך החושך, עד שטעו לומר מת משה ובקשו לעשות להם אלוהים אחרים אשר ילכו לפניהם.

ויותר מזה אמרו, שסוף דבר יראה שישועתו נצמחה לו דייקא מתוך ההתחזקות והאמונה בעת ההפיכה והחושך. כשיבין בדעתו ושכלו לומר תמיד כי 'הכל לטובה...' הכל לטובה...' או יתהפך לו כל מצבו לטוב הנגלה. כביאורו של ה'בן יהודע' (ברכות ס: ד"ה שם א"ל) על דברי הגמרא, שרבי עקיבא הלך בדרכו עם תלמידיו ובידיהם תרנגול חמור ונר. בדרכם הגיעו לעיר אחת, חיפשו מקום ללון ואיש מאנשי העיר לא אבה לתת להם 'קורת גג', נענה ר"ע ואמר כל העבד רחמנא לטב, שכבו עצמם לישן במדבר והנה באה הרוח וכיבתה את הנר, בא החתול

ובהא גופא טעו בני ישראל בעשיית העגל, שהנה כתב רש"י (לכ א) 'כי כשעלה משה להר אמר להם לסוף ארבעים יום אני בא בתוך ו' שעות, כסבורים הם שאותו יום שעלה מן המזין הוא, והוא אמר להם שלימים (היינו) ארבעים יום ולילו עמו, (והרי) יום עלייתו אין לילו עמו, שהרי כו' בסיון עלה, נמצא יום ארבעים בשבעה עשר בתמוז, וכלומר, שבני ישראל לא ידעו שקבלת התורה באה על ידי ההתחזקות בזמן 'לילה', שצריך להיות תחילה 'ויהי ערב' ורק לבסוף 'ויהי בקר', אלא דימו לחשוב שזמן הכושר הוא בזמן הארה והשגה כשכל השערים פתוחים בעדו ובבחי' יומם. ואכן לבסוף כאשר 'בא השטן וערכב את העולם, והראה דמות חשך ואפלה וערבוביא לומר ודאי מת משה לכך בא ערבוביא לעולם', לא עמדו בנסיון, כי לא היה

ד. סיפר הגה"ק מוויידיסלוב חתן הרה"ק רבי שלום משאץ זי"ע שבימי ה'מלחמה' נאסר במקומות רבים בענגלאנד (אנגליה) להעלות אורה בבתים בלילות (מפחד שמא יכיר האויב היכן הוא מקום יישוב) על כן היו דרי העיר מכסים את חלונות הבית בחתיכת 'בד' שחורה, וכך לא ראו מחוץ לבית ש'הבית מלא אורה'. והנה, כשבאו לקנות את הבד היה המוכר מברר שני דברים לדעת איזה סחורה לתת ל'קונה', ואלו הן. א. חוזק המנורה המאירה בחדר, ב. קרבת האורה לחלון הבית. כי ככל שיתרבה האור יש לכסות את החלון בבד עבה ושחור יותר. וכן, לפי ריבוי קרבת המנורה לחלון כן יתרבה עביות ושחרות הבד המכסהו. ומזה למדנו כלל גדול לדידן, כשנראה לנו שהקב"ה כביכול כיסה והסתיר מאתנו את האורה בבד שחור ועבה (הסתר פנים)... עלינו לעיין בשני דברים אלו, אז נבין שככל שהבד יותר עבה ושחור, טמון תחתיו אור גדול יותר - אור המאיר ובא מאחורי המחיצה המבדלת, ואור הישועה הלזה קרוב מאד, ובקרוב ממש יפציע השחר והשמש תזרח בארץ.

ואכלו לתרנגול, בא האריה וטרף את החמור. ועל כולם הכריז 'כל דעביד רחמנא לטב'. באותה הלילה נכנס ה'גייס' לעיר ולקח את כל בני העיר בשבי, ואילו את ר"ע ותלמידיו לא לקחו מכיוון שלא ראו ולא שמעו אותם... נענה ר' עקיבא ואמר לתלמידיו, לאו אמרי לכו כל מה שעושה הקב"ה הכל לטובה. והקשה ה'בן יהודע', מה חידש להם בזה, הרי כדברים האלו שמעו מאתו בזה הלילה כמה וכמה פעמים בכל אשר אירע להם – כל דעביד רחמנא לטב עבידי".

ומבאר ה'בן יהודע', וז"ל. כוונתו לומר כי האדם שפותח פיו לטובה אפילו אם נגזרה עליו גזירה לרעה אפשר שתתבטל הגזירה, ולכן אמר מה שאתם רואים עתה שהכל היה לטובה אינו אלא מאחר שאמרנו בכל עת ושעה 'בל מאי דעביד רחמנא לטב עבידי', כי בזה נפתח פתח לטובה - שיתהפך הדבר לטובה ולברכה. וללמדם בא שיהיו מורגלים לפתוח פיהם לטובה על כל דבר אף מה שנראה להם ברעה, ובוה יהפכו הכל לטובה".

ה. יש שביארו (כע"ז ב'חפץ חיים' עה"ת פר' בלק) הא דאיתא בגמ' (שבת נה.) חותמו של הקב"ה אמת, שמדרך החותם שבו עצמו אי אפשר לראות כי אם אותיות הפוכות, אמנם אחר שחתמו בו על הקלף – והסירו מעליו את ה'חותם' אז יוכלו להכיר את האותיות של החותם על גבי הקלף בדרך ישרה, כיו"ב היא הנהגת הבורא, פעמים שבשעת מעשה אי אפשר לעמוד על טיבה, ואף נראה כי הכל 'להיפך', אך באמת אחר מעשה יראה האדם שכן היה ראוי להיעשות.

ו. בשנת תש"מ ירד שלג כבד ביום הפורים בעיה"ק ירושלים, ורבים היו המתאוננים (בפה או במחשבה) אוי, כמה קשה הפורים הלזה... לא כך הייתה דעתו של הגה"ח רבי נטע ציינווירט זצ"ל, שנענה ואמר שוב ושוב, להכריז על כל דבר 'גם זו לטובה' – אין לך מחיית עמלק גדולה מזה, שהרי דרכו של המן הייתה לומר, על אף כל הטובה המרובה שחננו ה', מכיוון שענין קטן היה למורת רוחו מיד זעק בקול רעש גדול כל זה איננו שווה לי – ס'טויג איהם גארנישט (שום דבר אינו שווה בעיניו), אמור מעתה כי 'גם זו לטובה' – אלעס טויג, אלעס איז גוט (הכל טוב ויפה) היא היפך דרכו וזוהי מחייתו... ז. המשיל הגה"ק המגיד מדובנא זי"ע (כתבי המגיד מדובנא פר' וישב בד"ה אבל נחפשה) על כסיל אחד שהאיר מזלו והרוויח בגורל ממון רב, מיד קנה לעצמו בממון זה שדה גדולה לבנות עליו ארמון למגוריו, על פי בקשת העוסקים במלאכת הבניין הביא עצים רבים ואבנים שונים לבנות מהם את הבית וקירותיו. והנה מבחין הכסיל שהפועל לוקח את העצים ומחתך אותם לגזרי גזרים (כפי המידות הנצרכות לו לבנות הבניין), ברוב טיפשותו

תשא את ראש – באמונתו ישאר ראשו מחוץ למים אף מתוך עסקיו
 בה הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע וז"ל. הנה 'תשא' לשון הגבהה הוא. ויש לרמוז, למשל, הטובע בים – כל זמן שראשו מבחוץ ואינו משוקע בתוך הים לא יזיק ישראל" לפקודיהם'. ביאר

לא הבין כי הוא מחתך אותם על מנת לבנות בהם ארמון לתפארה, לכן מיד גער בו וזעק מדוע מכלה אתה את כל כספי וזהבי, למה תשבר את העצים והאבנים ששילמתי עליהם במיטב כספי, הפועל שנוכח לראות בטפשות 'בעליו' הגדולה והנוראה, החליט להציל נפשו מבעוד מועד, ואמר לו טול לך עצך ואבניך והניחני לנפשי - לא אשלים לך את הבניין, אלא תשאר עם העצים החתוכים והאבנים השבורים שאינם שווים מאומה. על פי משל זה ביאר המגיד את הכתוב (תהלים כח ה) 'כי לא יבינו אל פעולות ה' ומעשה ידיו, יהרסם ולא יבנם', כי האדם אשר לא יבינו שכל הנעשה בעולם הינם פעולות ה' ומעשה ידיו וגם הנעשה בעולם שלא כרצונו (דוגמת הפועל ששיבר עצי בעה"ב) באמת הכל לטובתו - לבנות לו בית חמודות בזה ובבא, וכל מה דעביד רחמנא לטב עביד, ולחוסר הבנתו הינו מלא טענות כרימון על הנהגת ה', אזי - יהרסם ולא יבנם, הקב"ה אומר לו, אכן אפסיק מלבנות לך בית פארות, והריני מהרס כל מה שבניתי לך עד עתה, כי לא אעלה אותך גם עלה.

מסופר על יהודי אחד שהיה גר בקרית צאנו (בארץ הקודש) ושמו הרה"ח ר' בערל כהן ז"ל, פעם קנה ר' בערל כרטיס לוטו (לאטערי) ולאחר כמה ימים הודיעוהו שזכה בסכום אדיר בעושר רב, ואף שלחו לו מיד את כל מעות זכיותו, אך כל זה טעות היה בידי עורכי ההגרלה, כי באמת הזוכה אחר היה ולא הוא, ואכן, אחר כמה ימים שבו והודיעוהו כי 'מקח טעות' היה כאן, ועליו להחזיר את כל המעות, ר' בערל החזיר את כל המעות בשלוות הנפש עצומה כאילו לא אירע דבר, בני ביתו שהתפעלו משלוותו שאלוהו מנין לך 'קור רוח' כזה, מדוע אינך מתאבל על חסרון העושר שבין רגע אבד ממך ונשארת עם ה'לחץ זה הדחק' שהיה מנת חלקך עד עתה, ענה ר' בערל, הנה ידוע מפי ספרים ומפי סופרים שאם נגזר מיתה על אדם, אזי אם עשיר הוא פעמים שיפדוהו מן השמים מגזר דינו' על ידי שיטלו ממנו את ממונו, ויהפוך ל'עני' החשוב כמת, ונחשב כאילו נתקיימה בו הגזירה, ובזה יימלט לחיים טובים וארוכים. אך אם נגזרה גזירה על גברא כמוני שאין לו לא רכוש ולא ממון, הרי ח"ו מחויב הגזר דין להתקיים בפועל, מה עשה הקב"ה - גמל עמדי חסד של אמת, הפך אותי ל'עשיר בן יומו' ושב ליטול ממני את כל העשירות לאחר כמה ימים, וממילא 'אני את נפשי הצלתי', לפי זה לא די שאין לי להתעצב אל לבי, אלא עלי לערוך עתה 'סעודת הודאה' כהנה וכהנה...

ח. כה הביא הרה"ק ה'לב שמחה' זי"ע (תשא תשמ"ד, ועוד צדיקים) שהרי איתא במדרש

לו. כמו כן ייאמר גבי 'פרנסתו של אדם' שהראש לא יהיה משוקע בתוך גלי אשר נמשלו לים (כדאיתא 'קשין מוזנותיו של אדם כקריעת ים סוף', פסחים קיח.), והדאגות וטרדת הפרנסה הם גלי (אותו) הים, והעיקר לשמור ולהגביה את ראשו – בתר רישא גרירא, עכ"ל.¹

(תנחומא תשא ג) 'אמר משה לפני הקב"ה, רבש"ע משאני מת אין אני נזכר, אמר לו הקב"ה, חייך כשם שאתה עומד עכשיו ונותן להם פרשת שקלים ואתה זוקף את ראשך, כך בכל שנה ושנה שקוראין אותה לפני, כאילו אתה עומד שם באותה שעה וזוקף את ראשך, ומחדש, שקאי הן על קריאת פרשת שקלים הן על קריאת פרשת כי תשא.

ט. הרה"ק ה'אבני נזר' זי"ע (נאות הדשא ח"א דברים מפי השמועה) המליץ בדברי חז"ל (קידושין כט.) האב חייב ללמד את בנו... וי"א אף להשיטו במים, שכמו השט במים, הרי אף שגופו שקוע במים מכל מקום חייב להיות ראשו ממעל - מחוץ למים, כך ילמד האב את בנו, שבכל עת עיסוקו בגופו בענייני גשם, יעסוק בהם רק בגופו, אבל ראשו ומחשבתו יהיו 'מחוץ למים' למעלה, כלפי שמים.

וכמעשה שהיה עם הרה"ק רבי חיים מקראסנא זי"ע שהיה יושב יומם ולילה סגור ומסוגר בחדרו על התורה ועל העבודה וכמעט שלא היה יוצא אל המון העם. פעם הגיע לעיר קראסנא גוי מומחה, שהיה עושה 'חכמות' שונות ומשונות, ואחד מהם שקשר חבל דק מגדות הנהר אל עבר האחר, והיה מהלך ופוסע על החבל ועובר מעל הנהר כולו כמהלך על היבשה בשלווה ובביטחה. ויקהלו כל העם בני העיר לראות את המחזה הנורא הזה, ואף הרה"ק רבי חיים יצא אל עבר הנהר לראות את המחזה הנורא, ויפלא העם מדוע יצא הצדיק הקדוש מד' אמותיו של קדושה וטהרה לראות המחזה, אחר גמר המחזה פנה הרה"ק לשוב אל ביתו, בהיותם בדרך שאלו המשמש - ילמדנו רבינו על מה ולמה ראה הרבי להגיע הנה לצפות באותו ערל המהלך מעל הנהר וכפסע בינו לבין המוות. ויענהו הרבי ראה נא, גוי זה מהלך ומסכן את נפשו עבור פרנסתו, אך מכל מקום באותה שעה שהוא מהלך על גבי החבל, אינו מעלה בדעתו מאומה מענייני הפרנסה, אלא כל מעייניו ומחשבותיו שקועים אך ורק בפסיעותיו ובחוט הדק אשר הוא עובר עליו, שהרי אם יסיח דעתו אף לרגע כמימרא לחשוב על פרנסתו וכדו', מיד ימעד ויצנח לתוך הנהר (וכבר לא יצטרך לפרנסה). כמו כן יש לנו ללמוד מהאי גברא דאף כשיוצאים אנו על הפרנסה ועל הכלכלה, וכל חד וחד טרוד מבוקר עד ערב להביא טרף לביתו, מכל מקום

ובן ביאר הרה"ק מקאצק זי"ע (שש"ק רפט) בקרא (תהלים קכח ב) 'יגיע כפיך כי תאכל', כי ברווקא אמר יגיע כפיך ולא יגיע ראשך, לומר, שאף שפעמים ועל האדם להתעסק בפועל ידיו, לצורך פרנסתו או לשאר עניינים, מכל מקום יראה לעסוק בהם רק בידיו, ואילו ראשו ומחשבתו לא ישקעו יחד עם ידיו בפועל הגשמי.

אמנם למעלה זו – שישאר ראשו צף מעל פני המים יגיע רק על ידי האמונה שהקב"ה הוא הזן ומפרנס לכל, וכמו שכתב ה'פלא יועץ' (ערך קנאה) ז"ל. שיאמין באמונה שלמה שאין אדם נוגע

במה שמוכן לחברו, ואפילו אם היה הוא יחיד בעולם לא יעדיף להרויח יותר ממה שגזור עליו. ואם יתוספו סוחרים כמותו לאלפים ולרבבות, לא יחסר ממה שקצוב לו, עכ"ל. אז יבין שלא יתן לו ולא יוסיף לו אם יצרף את ראשו ומוחו ליגיע כפיו, כי כל הנקצב לו ממילא בוא יבוא אליו בכל אופן".

ולהדיא כתב ה'חובות הלכבות' (הקדמה לשער הבטחון) 'והבוטח בה' ישיג תועלת הממוץ, רצה לומר פרנסתו, ותימנע ממנו מרדת המחשבה של בעל הממוץ והתמדת דאנתו עליו, עכ"ל.

צריכים אנו לדעת שבעת העיסוק בפרנסה אין לנו לתלות את מחשבתנו ודעתנו כי אם בקל עליון (שאין הפרנסה תוצאת ההשתדלות), שאם לא כן מיד ניפול ח"ו למחשבות פיגול באמונה, ואין לנו כי אם לקשר את מוחנו ולבנו באבינו שבשמים, כי ממנו תבוא לנו הפרנסה בריווח ובנקל.

בכהאי גוונא פירש הרה"ק מסאטמאר זי"ע את המשנה (אבות ב ב) 'יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ', שלא נקטו יפה דרך ארץ עם ת"ת, להורות לן, שיפה ה'תלמוד תורה' הנלמד בשעה שעוסק ב'דרך ארץ' – במלאכתו ועסק פרנסתו – כי אינו שקוע ב'דרך ארץ' עד שאי אפשר לו לחשוב בענין אחר באותו זמן, ולא להיפך ח"ו 'דרך ארץ עם ת"ת' - שעוסק בדרך ארץ גם בשעת לימוד התורה.

י. ביסוד זה היה הרה"ק רבי יחזקאל מקאז'מיר זי"ע מבאר את דברי הגמרא (ברכות ח.) 'גדול הנהנה מיגיע כפו יותר מירא שמים', ולכאורה צ"ב במה גדלה מעלתו של הנהנה מיגיע כפיים יותר מהירא שמים. וביאר, שהכוונה לעוסק ביגיע כפיו בלא יגיע ראשו, שאף בעסקו בענייני עולם, הוא רואה את בוראו בכל צעד ושעל, מדריגה זו של אמונה זכה וברה עולה יותר על מדריגת ירא שמים (הובא בחמדת דוד פר' עקב).

יא. איש יהודי היה באחת מעיירות גאליציא ולו ממון הרבה כחול הים, באחד הימים הלווה זה האיש סכום גדול לאחד מבני ישראל העניים... ובהגיע עת זמן הפרעון

ועתה הניחה - ישוב הדעת ולא יתפעל מחושך וערוביאי

המאמין בה', ויודע שהכל נקצב מן שמיא, ישאר תמיד ביישוב דעתו, ולא ירדוף אחר פרנסתו מתוך כהלה, וכל הנהגתו תהיה במתינות ובדרכי נועם. וידע שאף שאמת נכון הדבר שהאדם מחויב האדם להתעסק בצרכי פרנסתו, מפני שכך ברא הקב"ה את עולמו - שיתנהל בדרך הטבע

ובהעלם התגלות האלוקות, מכל מקום אין ההצלחה תוצאת ההשתדלות, ואין ההשתדלות אלא אחיות עינים בעלמא, וכלשון הרמב"ן (בראשית לו טו) 'הגזירה אמת, והחריצות שקר', כלומר שהרי האדם ירוויח בדיוק כפי מה שנגזר עליו, וכל החריצות ותוספות השתדלות לא יועילו לו מאומה, ואם נגזר עליו עושר רב יתעשר אף אם לא יעבוד יותר מדאי".

'והילד איננו'... מה עשה זה המלווה קיים רק את הסיפא של הפסוק - תהיה לו כנושה, והיה הלה מרדף אחריו ולוחץ עליו בכל מיני לחץ ודחק, הלווה שלא הייתה בידו אפילו שוה פרוטה החליט בלית ברירה לברוח אל עיר אחרת, אך לא הועיל במאומה כי המלווה רדף אחריו לשם, גם בעיר השלישית והרביעית לא ניצל מצפרי המלווה, וכך כשזה בורח וזה רודף הגיע עד העיר בעלזא בימיו של הרה"ק המהר"א זי"ע שם קיווה למצוא מנוח לנפשו אבל גם שם ראה לפתע את המלווה לנגד עיניו, מיד נכנס הלווה אל רבו הרה"ק מבעלזא ושפך את לבו על אותו המלווה הרודפו עד חרמה... שלח הרבי לקרוא למלווה, ושאלו מה לך רודף אחריו, ויען המלווה - הרי זה לווה רשע ולא ישלם... א"ל הרה"ק דע לך כי מעות המיועדים לאדם מן השמים לעולם ישארו בידו, ואם יפסידם במקום זה ירוויחם במקום אחר, וישאל המלווה האם הרבי מבטיחני, חזר הרה"ק על דבריו הקודמים (מבלי להתייחס לבקשת ההבטחה) לעולם לא תפסיד את מעותך, אם תמחל לו על החוב רווח והצלה יעמוד לך ממקום אחר, והכסף כבר ימצא את דרכו להגיע לידך... כשמעו כי כן הבין כי יש דברים בגו' ויען ויאמר הריני מוחל בלב שלם ללוה ופנה לחזור לביתו (כי מה לו להשאר אחרי מחילתו) והנה, בתחנת הרכבת קנה זה המלווה למוכר כרטיסי הלאטר"י (לוטו) וזכה בגורלו סכום מעות כאותו הסכום של ההלוואה 'לא פחות ולא יותר' (מפי הגאון החסיד ר' שלום בראנדער זצ"ל).

יב. וכך אמר הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל שהאיש הבוטח במלאכתו ובעיסוקיו וחושב שמהם יש לו מזונות ופרנסה, הרי הוא כעובדי הכוכבים ומזלות - כי מה בינו וביניהם, הללו מדמים בנפשם כי יש בכח הכוכבים והמזלות להשפיע עליהם שפע פרנסה ושאר הצטרכויותם, וכיו"ב ממש הוא הסומך על עסקיו

אלהיך ישראל, אין זאת אלא מפני ש'בא השטן וערבב את העולם, והראה דמות חשך ואפלה וערכוביא לומר ודאי מת משה לכך בא ערכוביא לעולם' (לשון רש"י בפסוק א), וע"י הערכוביא שערבב את מוחם ומשמש את דעתם אידע להם בזאת, ואילו היו מתחזקים לשמור על יישוב הדעת בהתחזקות באמונה בהקב"ה לא היה מצליח להפיל אותם 'מן השמים עד לתוך התהום'.

שומע תפילה - הקב"ה מאזין לתפילת כל יהודי באשר הוא

בפרשתן (לכ לכ), 'ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת', וברש"י, 'שלא יאמרו עלי, שלא הייתי כדאי לבקש עליהם רחמים', ולכאורה קצת צריך ביאור וכי מה אכפת ליה למשה רבינו - העניו מכל האדם שמא יאמרו שלא היה ראוי וכדאי לבקש עליו רחמים, ועוד, הלא לפי ענוותנותו ושפלותו בעיני עצמו היה לו אכן לחשוב שמצד הדין אינו כדאי שיבקש עליהם

ביותר צריך חיזוק בומן הסתר וחשכות שלא להיבהל ולאבד יישוב דעתו, אלא יחזיק באמונה יתירה למרות כל הקושי והניסיון. יש שביארו עפ"י את הנאמר בפרשתן (לכ ה) 'סרו מהר מן הדרך אשר צויתים', ולכאורה תיבת 'מהר' היא ייתור לשון שהיה די באומרו 'סרו מן הדרך' ותו לא, אלא, כך אמר הקב"ה למשה, שהרי אמרו חז"ל (שבת קה:): 'כך אומנתו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה, כך עד שאומר לו עבוד עבודה זרה והולך ועובד', וכאן ראית שינוי הנהגה - שנפלו מהר - בבת אחת מאיגרא רמא לבירא עמיקתא, כי זה עתה עמדו סביב להר סיני וקבלו על עצמם 'כל אשר דיבר אלוקים נעשה ונשמע' והגיעו לרום המעלה עד ש'אני אמרתי אלוקים אתם ובני עליון כולכם' (לשון הכתוב בתהילים פב ו וכדאיאת בע"ז ה), כיצד נכשלו ונפלו בבת אחת עד עמקי תהום רבה, לאמר על העגל 'אלה

ו'עובד' אותם, בחשבו כי מהם תצמח ישועתו... אלא יאמין האדם שכל הצלחת העסק אינה אלא צינור ואמצעי שעל ידו שולח לו הקב"ה פרנסתו בכל עת ובכל שעה, וכל מה שהוא צריך לקבל בודאי יקבל בין אם יעבוד ובין אם לא יעבוד, אלא שעליו להתנהג כמנהג העולם ולעשות פעולות השתדלות כדי להמשיך את הפרנסה מיידו הפתוחה והמלאה.

בספר דבר אברהם (לר' אברהם הורביץ תלמיד החזו"א בהקדמה) כתב 'מרגלא בפומיה (דה'חזון איש') תשועת השי"ת באה ברגע שהאדם כבר לא רואה בדרך הטבע מקום להוושע'.

תורה ומעשים טובים, לא במעשה ידיהן ולא במעשה אבותיהן, אלא רק בשביל שהן עומדין ומודין ומברכין ומשבחין ומרביין תחנונים לפני, אני נוקק להם וכופל להם מזונותיהם, הרי שאף אם יהא האדם בשפל המצב ובתחתית המדרגות יענו אותו מן השמים בתפילתו, כי כל כך גדולה היא התפילה שבעד עצם התפילה ימלאו כל משאלותיו לטובה – ויכפלו לו פרנסתו... וכיו"ב בשאר צרכיו".

וידע, שהקב"ה שהוא בורא ומנהיג לכל הברואים חפץ שיהיו בניו תלויים בו"ד ונכנעים אליו, ושיכיר כי

רחמים. ומבאר הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (ליקוטים קמ"ד: ד"ה ואם אין) שאדרבה לגודל ענוותנותו מען משה רבינו ואם אין – שלא תתקבל תפילתי, חוששני שמא יאמרו הבריות שמה שלא קיבל ה' תפילתי היה מאחר שאין הקב"ה שומע לתפילת הפושע והחוטא, והרי אין זה נכון כלל, כי אתה שומע תפילת כל פה – יהיה מי שיהיה, על כן דרש בהתעצמות שישמע ה' לצעקתו, ואם אין וכו'.

ומפורשים הדברים בתנא דבי אליהו (זוטא, פרק ו) 'אמר לו הקב"ה למשה, כשאני רואה בני אדם אע"פ שאין בהם תהלה ושבח של

יג. כך הוכיח הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע מן הפסוק (שמות כ ג) 'לא יהיה לך אלהים אחרים' ופירש רש"י שהם אחרים לעובדיהם, צועקים אליהם ואינן עונין אותם, דומה כאילו הוא אחר שאינו מכירו מעולם, נמצא, שאנו הצועקים אל ה' ונענים, הרי"ז סימן קירבה בינינו אל ה'.

צורב אחד נכנס פעם אל הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע וביקש ממנו עצה איך להתחזק באמונה בהשי"ת, והשיב לו תשובה רבת משמעות 'אינך צריך חיזוק, לך להתפלל, וכוונת הדברים, כי בתפילה מעומק ופנימיות הלב מובטח לו שינצל מכל צרותיו, אז יראה עין בעין שה' הוא האלקים.

יד. כשהגיע הרה"ק רבי מרדכי מבולגרייא זי"ע לפרק האיש מקדש, הציעו ודברו בו נכבדות להשתדך עם משפחה מיוחסת ועשירה שנתאחדו על שולחנם תורה וגדולה, וסברו הכל שבועדאי ירצה אביו הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע לגמור השידוך, אך לפליאתם סירב המהרי"ד לעשותו, ונימוקו עמו, שאינו חפץ שיקום בנו בבוקר וידע שיש לו לחם לאכול בהרחבה גדולה, 'אדרבה, עדיף טפי שיהא מזונותיו מצומצמין ויצטרך לבקש תמיד מהקב"ה שיזון ויפרנס אותו בהרחבה ובהיתר, ועל ידי זה יהיה לו קשר תמידי עם בורא כל עולמים'.

בידו הכל ולכן יבואו לבקש מאתו על הכל, ויתקשר אליו על ידי שיהיה סמוך אליו ית' לבקש ממנו את כל הצמרכויותיו. על כך אמרו (בר"ר ג ז) 'נתאווה הקב"ה לעשות לו שותפות בתחתונים'.

נוראות מצינו בכוחה של תפילה בפרשתן, דכתיב (לכ י) ועתה הניחה לי וכו', ואמרו בגמרא (ברכות לו).

אמר רב אבהו אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאמרו, מלמד שתפסו משה להקב"ה כאדם שתופס את חברו בבגדו, ואמר לפניו ריבוננו של עולם אין אני מניחך עד שתמחול להם. ולכן הוצרך הבורא להפציר בו שיעזבוהו כביכול, והדברים מבהילים על הרעיון עד היכן מגיע כח התפילה שהוא כתופס את הקב"ה בכבודו ובעצמו עד שימלא משאלותיו^{טז}.

אמרו חז"ל, כי ביום הפורים 'כל הפושט יד נותנים לו', כי הנה, האוחז דבר מה בידו הרי הוא קומץ ידו וסוגרה לשמור על מה שבתוכה, לעומת זאת הפושט יד מראה שאין לו כלום משל עצמו, ועל כן 'נותנים לו', כי כל ישועתו של אדם באה לו בשעה שיודע שאינו יכול לעזור לעצמו אלא נזקק הוא לישועתו ית'.
טו. וכפי שאמר האריה"ק זי"ע שבאמירת 'ועזור דלים' בשחרית על כל אחד להחשיב עצמו כדל וכרש ומתוך כך יעמוד בתפילת העמידה (הובא ב'מחזיק ברכה' לחיד"א, אר"ח צח ב).

וכך כתב בספה"ק 'פלא יועץ' ערך כניעה, שאירע מעשה פעם אחת, שהתפללו כת של צדיקים בכוונות נפלאות, ונגלה להם מן השמים שהתפילה שאמרו היא נפלאה, רק מפני שלא היה להם הכנעה היו מוכנים ליענש, לולא אחד שהיה לו הכנעה, ובזכותו ניצולו כולם.

בענין ההכנעה סיפר הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע שבשנות ילדותו פנה אליו אביו הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע ושאלו, אמר הכתוב (בראשית כח יב) 'והנה סולם מוצב וראשו מגיע השמימה', ותמוה, הלא השמים רכים הם (כי הם בנויים מאש ומים) והאיך עמד הסולם ועל מה נשען, ולא נתן לו ה'אמרי אמת' לענות, אלא המשיך ואמר, על כרחך לומר, שהסולם היה רך וקל יותר מהשמים, ועוד מוכרחים אנו לומר שהמלאכים שעלו וירדו על הסולם היו רכים וקלים יותר מהסולם – נמצינו למדים 'אז וואס מער הימעל'יש איז מען מער לייכטער' (כמה שיותר קדוש ושמימי הדבר כך הוא גם רך יותר), כי בכדי לטפס במעלות הקדושה על האדם להיות רך כקנה.

טז. בדרך הלצה בעלמא, ראיתי ביהודי שכתב בפלא' (סעל) שלו על מספר הפלא' של פלוני 'פגע', והנה הוא כתב כן לדעת שלא לענות לו כי אין בכוחו לדבר עם

מטבע של אש – ע"י ההשתוקקות יתקרב אל הקדושה

בפרשתן (לד ז) 'ונקה לא ינקה', ומבאר הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע (בפרשתן) וז"ל. הקב"ה מנקה את האיש מישראל שבעצמו אינו יכול כבר לנקות פגמיו, אמנם לבו בוער להתקרב לעבודתו ית', אבל היצר הרע מכשילו כל פעם מחדש עד שאינו יכול לזוז ממקומו - אותו מנקה השי"ת מכל פגמיו, עכ"ל. נמצא שכשהאדם אינו מתייאש ועושה מה שבידו לעשות אזי הקב"ה ינקה, מה שבשר ודם לא ינקה י".

בפרשתן (לג יא) 'ודבר ה' אל משה פנים אל פנים כאשר ידבר

איש אל רעהו'. ביאר האור החיים הקדוש וז"ל, הכוונה בזה הוא, כפי שיעור ההכנה שהיה עושה משה להקבלת פני שכנה לאותו שיעור תהיה ההשגה מפנים העליונים, כי כפי אשר יבין אדם עצמו להשפעת הקדושה ישגי. עכ"ל. וזהו פנים אל פנים, שכפי המידה אשר מכין עצמו להתקרב אל הקדושה כן זוכה שיאר ה' פניו אליו. ועל פי זה מבאר המשך הפסוק, שכבר נאמר (משלי כו יג) 'כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם', שהאדם מרגיש בתוככי לבבו האם רעהו אוהבו אם לאו, וכפי אשר מכין לבו לאהוב חברו כמו כן יתבונן לב חברו לאהוב אותו, 'והוא אומרו כאשר

'פגע', אבל אצל הבורא כביכול ייאמר להיפך, כי כשהקב"ה רואה שה'פגע' פונה אליו מיד משים כביכול אזניו לשמוע מה יש בפיו לומר, וד"ל. (והעירני חכם אחד שליט"א, שלכן נקראת תפילה בשם 'פגיעה', וכמו שדרשו חז"ל (ברכות כו:)) מה שנאמר (בראשית כח יא) 'ויפגע במקום וילן שם' ואין פגיעה אלא תפלה שנאמר (ירמיה ז טז) 'ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע ביי'".

יז. בפרשתן (לג ד) 'זיתאבלו, ולא שתו איש עדין עליו', איתא מהרה"ק ה'חזוהי מלובלין' זי"ע (תפילה למשה ריש פר' ויקהל) שעיקר חטא העגל הוא מה שהיו מתאבלים אחר החטא, ולא שמו אל לבם שעדיין יש בהם נשמה קדושה – חלק אלוך ממעל (שהיא ה'עדין' - תכשיטא וקישוטא לישראל), ומאי דהוה הוה, מכאן ואילך אפשר להם לחזור ולשוב אל ה' כלא היה.

יח. כעין זה דרש ב'שפת אמת' (בפרשתן תרל"ב ועוד) בפסוק בפרשתן (לא יג) 'אך את שבתותי תשמורו', כמו שדרשו חז"ל (ספרי במדבר לא כב) 'אך את הזהב - שצריכין להעביר את החלודה', והיינו שעל ידי שיעביר את הפסולת והחלודה מלבו תתפשט קדושת השבת בכל הדברים גם בימות החול ולזה צריך שמירה, והשמירה היא על ידי הרצון וההשתוקקות שבימות החול, שצריך להיות כל המעשים רק לצורך השבת, להיות נחת רוח להשי"ת.

עצם החטא אלא מפני שלא התחרטו והתמרמרו עליו, וכמו שנאמר (פסוק יט) 'ויהי כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל ומחולות ויחר אף משה וישלך מידו את הלוחות', שאילו היה רואה את העגל לבדו עדיין היה מלמד עליהם זכות שכבר שבו בתשובה, אך מאחר שראה את המחולות שוב לא היו ראויים ללוחות.

ובך פירש הרה"ק מקאז'ניץ זי"ע (עבודת ישראל ד"ה וידבר) מה שנאמר בפרשתן (פסוק יא) 'ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם', וז"ל, וזה שרמזו לו הקב"ה הניחה לי ויעשו תשובה והורד עדיך ויתמרמרו עד 'ויחר אפי בהם' דהיינו חרון אפי שיש לי עליהם יחר בלבבם על עצמם ויתחרטו על שעבר, 'ואכלם' לשון תאוה כמו שנאמר כלתה נפשי אל ה', דהיינו לאחר התמרמרות כזה וניקיון כפיים מחטאים באמת אחרי זה בא התשוקה וכלות הנפש אל ה'. עכ"ל.

ואף אם הוא משתוקק ולא עלתה בידו לפעול כלום, מכל מקום חשיבות גדולה יש לוים. כפי שמביא הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (גח תרל"ג) מדברי

ידבר איש אל רעהו שלא יאהבהו אם לא יכין לבו להיות גם הוא רעהו כמו כן דבר ה' פנים אל פנים'. ומסיים האור החיים 'ומעתה יבחין אדם מה הוא עם קונו, אם לבבו יתאוה ויחשוק בה' ובעבודתו הנה זה סימן כי ה' אהבו'.

ובאשר האדם מתחזק ומתאמץ לעבודתו ית"ש מיד זוכה הוא לסיוע ממרומים, וכמו שרמזו זאת בדברי הגמ' (מגילה י): 'אמר רבי לוי דבר זה מסורת בידינו מאבותינו אמוץ ואמציה אחים הו', כלומר קבלה בידינו שהאיש אשר הוא בחי' 'אמוץ', אזי מיד זוכה ל'אמציה' אותיות אמוץ י-ה, שהקב"ה מאמצו ונותן לו כח ועזר אלוקי, אך כל זה בתנאי שמתחיל מעצמו, כי 'אמוץ ואמציה' אחים נינהו, שע"י שמתחיל בבחי' אמוץ מעצמו אזי זוכה גם לבחי' אמציה.

ואף אם חטא יתחרט על מה שעשה ומיד ייהפך לבריה חדשה, וכמו שרימזו לה הרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע בלישנא דקרא בפרשתן (לב ד) 'ויצר אותו בחרט', שעל ידי חרטה זוכה ליצירה מחודשת ובקמן שנולד. ושבירת הלוחות לא היתה מפני

יט. מתאמרא משם הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע על המאמר 'אין דבר העומד בפני הרצון', כי האדם רגיל לענות 'מה אעשה ואין ביכולתי עשות כך וכך', לזה אמרינן, מדוע לא אבית לעשות טוב, והרי אין דבר העומד ומונע את האדם מלרצות לטוב.

משגת, ואם תפתח פתח כפתחו של מחט, כפי מה שבכוחו של בשר ודם לעשות, והקב"ה יעזרהו להשלים, לקל גומר עליי.

ומכאן תשובה לכל המתאוננים, רצוננו לראות את מלכנו, להתקרב אליו ולעבדו בלבב שלם, אבל מה נעשה שהחומר שממנו נוצר האדם מטהו ומושכו למטה מטה, לפלוני מטהו החומר למידות קשות ורעות אשר אף עם עצמו איננו חי בשלום... לזה אש בושרת בכעס על כל דבר קטן בגדול, השלישי יתאונן כי חומר גופו מושך אותו לתאוות הבושרות בו, זה בעצבות, זה בעצלות, זה בייאוש גמור וזה... וכיו"ב - הלוואי ולא היו בי כל אלו, כי אז הייתי 'אדם השלם', אך האמת שדייקא לכך נוצרת, כי 'מלאכים - שאין בהם 'צר הרע' ואין להם כלל נסיונות יש לבורא די בשמו ערכות, לאלפים ולרבבות. אלא שהוא 'יצר את האדם בחכמה, וברא בו חסרונות ע"ג חסרונות', וידע כל אחד שהקב"ה מכירו

הזוה"ק (ח"א סט:)) בכיבוד הכתוב (תהלים פט י) 'בשוא גליו אתה תשבחם', שהנה מדרך גלי הים הוא שהם רועשים וגועשים ביותר, והם מנסים לעלות מעלה מעלה אך הם חוזרים ונופלים, ושבה זה משבחם הקב"ה - כי שבה גדול הוא למי שמנסה לעלות מתוך געגועים והשתוקקות ואינו מצליח, ואעפ"כ אינו פוסק מלהשתוקק, ומטעם זה ברא את האדם בעולם שפל כזה - בכדי שישתוקק אליו בכל לבו אף אם לא יעלה בידו לעלות ולהגיע אל מה שנכסף לו.

מחצית - חשיבותה של כל פעולה קטנה ולא יאמר האדם קשתה עלי המלאכה, איכה אוכל לשוב ולהתקרב לאבי שבשמים, מה אני ומה חיי, כבר הרבתי לפשוע ובמה ארצה את קוני בפניות ונגיעות שונות, אמנם הקב"ה משיב כנגדו - 'זה יתנו כל העובר על הפקודים, מחצית...' וכלומר, אין לך אלא להביא 'מחצית' - מתנה מועטת ודבר קטן שאינו 'שקל שלם', כפי שידו

כ. כך פירשו בשם הרה"ק הייטב לב' זי"ע את הפסוק בפרשתן (ל יב-יג) 'ונתנו איש כופר נפשו לה' בפקוד אותם וגו', זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל בשקל הקודש', דלכאורה יש מקום לשאול מדוע מזקיקין ל'בשר ודם' שיביא כופר נפש על חטאיו, והרי בידו לטעון טענת 'אנוס הייתי', כי יצירתו מן האדמה, ומחמת טבעו החומרי נמשך אל הרע, להכי אמרה תורה 'כופר נפשו לה' - מחצית השקל בשקל הקודש', הרי מחצית - זו התחלת העבודה אין מונע בעדך מלעשות, ועל מניעתו ממחצית זו יביא 'כופר נפש'.

היטב עם שלל חסרונותיו, קשייו ונטיותיו לרע. ואף אם קשה לו להעפיל עד פיסגת ההר ביומא חדא, מכל מקום 'אי אתה בן חורין להיפטר ממנה' - 'כל אשר תמצא ירך לעשות בכוחך עשה' (קהלת ט י), כי כל פעולה קטנה ואפילו פעם אחת חשובה עד מאד מאד לפני אבינו שבשמים¹⁰. כי אין הקב"ה דורש ומבקש מן האדם כי אם שיעבוד אותו לפי כוחותיו ומצבו¹¹, ובעיניו יתב"ש

כא. יש שהוכיחו כן, מהא דלכל כלי המשכן יש מדה ושיעור באורך וברוחב, זולת בכיור שעשה משה שלא נתפרש מידתו, וצריך להבין 'מה נשתנה' כיוור משאר כלים, ועוד יש להקשות מדוע בכיור שעשה שלמה בבית המקדש נאמר בו שיעור, ככתוב (דה"י ב' ד ב) 'ויעש את הים מוצק עשר באמה משפתו אל שפתו', ואילו הכיור שעשו במשכן לא ניתן לו מדה, וביארו חכמי המוסר, כי הכיור נעשה מן המראות הצובאות, וכמו שכתבו הראשונים (רמב"ן ואבן עזרא פרשת ויקהל) שהנשים נתנו את המראות שלהן שהיו מיוחדות לדבר עבירה והקדישו אותן לשמים (ורבי אברהם בן הרמב"ם כתב (בפירושו על התורה) שנטלו אבן זורקוהו לתוך המראה ונפצו אותה לרסיסים), ומשום הכי לא נתנה בה תורה שיעור, כי כל משהו ומשהו של שבירת היצר חשוב מאד לפניו, ואדרבה כמה שיוסיפו ויביאו עוד ועוד יעשו יותר נחת רוח לפניו, וכל התגברות והתגברות חשובה לאין ערוך.

וכבר אמר מי שאמר שרק שחיטת 'בהמה' איננה נחשבת כמעשה שחיטה עד שיחתוך רוב סימנים, אבל אצל האדם חשובה אפילו אחת קטנה שהוא עושה למען השי"ת.

וכן פירשו רבותינו בעלי התוס' (מושב זקנים' בפרשתן), וז"ל, פר"ש ללמדנו שנתקשה משה והראהו הקב"ה כמין מטבע של אש, ותימה למה נתקשה משה, וכי לא ידע שעשרים גירה השקל, וי"ל, שעל כן היה תמיה משה והיה אומר מה הוא הדבר שיכול אדם ליתן כופר נפשו, (עיי' תנחומא פר' נשא פי"א, 'אמר משה, מי יוכל ליתן כופר נפשו עור בעד עור'), ואמר לו הקב"ה בדבר מועט כזה יתנו ויהיה כופר לנפשם. וידחה את מחשבות היצר האומר מה לך כי 'תיקח את עצמך בידיים', אף אם תלך לביהמ"ד לא תלמד אלא שעה או שעתיים בלבד, ומעט זה אינו חשוב לפני הקב"ה, כי רק לימוד ח"י שעות ברציפות בהתמדה עצומה נרצה לפני השי"ת, והלא זה אי אפשר לך, על כן אל תלך לבית המדרש כלל. ובאמת מחשבות אלו כינו בקרב קהל יראים קליפת 'אדער גאר - אדער גאר-נישט' (או הכל או כלום), וקליפה קשה זו יש לעקרה מן השורש.

כב. הגאון ר' נתן צבי פינקל זצ"ל ראש ישיבת מיר בעיה"ק ירושלים היה בשנותיו

שוה המתמיד העוסק בתורה ימים ולילות לאיש המרוד בפרנסתו ומנצל כל עתותיו הפנויים ללימוד התורה, וכן בשאר עניני עבודתו יתב"ש.

שהשבת גבוהה וחשובה יותר מבנין ביהמ"ק, וע"ז נוסף לומר 'אני ה' מקדשכם' – שקדושת היהודי גדולה ויתירה יותר מקדושת השבת.

להעביר את החלודה – כל יהודי קדוש בפנימיותו

להלכה ולמעשה, הגם שלפעמים נכשל האדם בחטא לא יתיימש לגמרי, שהרי אותו 'חלק אלוך ממעל' אשר בקרב לא נפגם בעצמותו, ולעולם הוא עומד בקדושתו הראשונה, אלא שע"י העבירות מתכסה הנשמה בקליפת החטא - ודומה לפרי המוקף ומכוסה בקליפה שמהות הפרי בעצמותו טוב ונקי, רק שיש לקלפו בבואו לאכלו. כיו"ב הוא בנוגע לנפש איש ישראל, מיד כאשר יחפוץ יהודי לעשות תשובה יתקבל באהבה קדם אבוהון די בשמיא, כי על ידי רצון אמת יקלף את הרע וישליכו, וממילא יאיר האור בזיו יקרות, שהרי הפנימיות שבו לא נפגמה מעולם.²¹

בפרשתך (לא יג) 'אך את שבתותי תשמורו, כי אות הוא ביני וביניכם לדורותיכם, לדעת כי אני ה' מקדשכם, וברש"י, כל אכין ורקין מיעוטיין, למעט שבת ממלאכת המשכן. מכאן למד כתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (ד"ה אך את) בשגב קדושת היהודי. שהרי 'שבת' דוחה בנין הבית, ופיקוח נפש של כל יהודי דוחה את השבת, נמצא, שקדושת השבת גבוהה מקדושת המשכן וביהמ"ק (שהרי הקטן נדחה מפני הגדול), ועצם מהותו של יהודי גבוהה וגדולה הרבה יותר מבנין ביהמ"ק, והיא קדושה מכל הקדושות, והיינו דכתיב 'אך את שבתותי תשמורו' ללמדנו

האחרונים יודע חולי ומכאוב ל"ע, במסי"נ היה מכתת רגליו בכל קצוות תבל למען החזקת הישיבה, ועל הכל היה מוסר נפשו באמירת שיעורים בהיכל הישיבה בכל עת מצוא כידוע ומפורסם... פעם אחת אירע שכבר הושיבוהו לאמירת השיעור, ומשבא לפתוח את דבריו לא עלה בידו להוציא הגה מפיו – כך ניסה כמה וכמה פעמים בכוחות למעלה מטבע אנוש, משראה שאינו מצליח הראה בידיו כמבקש פיסת נייר ועט לכתוב, וכתב בו ניסיתי... הבט וראה עד היכן העפילו גדולי עולם בהכרה שאין לאדם אלא לעשות כפי כוחו – לנסות והשאר 'לקל גומר עלי'...

כג. וכך פירש הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (ליקוט"א בסוף הספר אות מז) את הפסוק במגילת אסתר (ד ז) 'גנזי המלך ביהודים', הקב"ה יש לו אוצר טמון בכל יהודי ויהודי.

שים שלום - יברח ממחלוקת הגרועה
מע"ז

בפרשתו (ל טו), 'העשיר לא ירבה
והדל לא ימעט ממחצית
השקל'. ב'אלשי"ך' (בפרשתו) הביא משם
רבי שלמה אלקבץ זצ"ל (מגדולי צפת, ובעל
הפיוט 'לכה דודי') שלכן אמרה תורה
להביא רק מחצית השקל כדי ללמד

שכל יחיד מצד עצמו חשוב רק
כמחצית, ורק כאשר יצטרף ויתאחד עם
עוד איש מישראל ייחשב כ'שלם' יי,
ויצא מתחת ידם קרבן, להקריב ממתנת
כולם את קרבן התמיד במועדו ובמקומו
וכהלכתו יי.

וגדולה האחדות המסוגלת להשפעות
טובות יי ולכל מילי דמיטביי,

כד. מענין לענין, פעם שאל הגאון בעל 'שבט הלוי' זצ"ל את הגאון רבי יעקב
איידלשטיין זצ"ל כיצד זכיתם ל'כח' עליון כזה שכל ברכותיכם ותפילותיכם
מתקבלים בשמים ופועלים פעולתם לטובה... תחילה ניסה ר"י לבטל את עצמו ושאל
מנין לכם שהם פועלים... אבל משלא נתקבלו תירוציו נענה ואמר, שמא כל זה
ב'מידה כנגד מידה' כי קהל גדול בא אלי והנני שומע ומקשיב לכל יחיד ויחיד מהם
ב'סבלנות' עצומה, אין איש היוצא מביתי מבלי שנשמעו כל דבריו באוזן קשבת,
על כן גם בשמים אומרים נשמע בסבלנות את כל דבריו עד תומם ונמלא את
בקשותיו ותפילותיו.

כה. ומכל מקום צריך ליהזר ולהשגיח מאד להתחבר אך ורק עם חברים טובים בלבד,
כי חבר רע יכול למשוך את האדם לשאול תחתית, וכבר שנינו (אבות א ז) 'הרחק
משכן רע, ואל תתחבר לרשע', וזה מרומז בלשון המשנה (שקלים א א) 'באחד באדר
משמיעין על השקלים ועל הכלאים', ונסמכו שני דברים אלו אהדדי כדי להזכיר דהא
בלא הא לא סגיא, דאע"פ שמכריזין על השקלים שלמים, כלומר שעל ידי מדת
האחדות יצא משניהם שקל שלם, מיהו באותה נשימה משמיעין תיכף גם על
הכלאים, שישגיח מאד לכל יתחבר הטוב עם הרע ותהיה ביניהם תערובת כלאים.
כו. איתא מהרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (פורים תרל"ז ד"ה ובכל יום) ובכל יום ויום מרדכי
מתהלך כו'. נראה שכל הדברים הנזכרים במגילה היה הכל לצורך הנס. ובודאי
זה דבר גדול מאוד שהי' כארבעה וחמשה שנים מעת הלקח אסתר לאחשורוש.
ומרדכי הצדיק הלך בכל יום ויום לראות שלומה בעבור כי היתה יתומה, ובצער
התפיסה בבית הנכרי. ובזכות זה זכה לנס. וכתוב גם כן באמרם אליו יום ויום כו'.
שע"י שבכל יום ויום מתהלך זכה לזה לנצח את המן הרשע ולהכעיסו בכל יום ויום.
כז. מענין לענין, למדנו בגודל הזהירות מלדבר 'לשון הרע' או להאמין לה, איתא
במדרש בפרשתו (שמו"ר פרשה מו) ויאמר ה' אל משה פסל לך, הה"ד (איוב יא ו)

'כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם', כן היא כנסת ישראל למעלה. אבל העצה היעוצה שלא להשגיח על שום דבר רק לאגד עצמו עם הצבור כמ"ש ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם, ואף שעדיין מצואתו לא רחץ, מ"מ מאחר שהוא נותן את לבו להיות בכלל האגודה של צבור שוב אין כלל ישראל מקיא אותו, וכמו החלבנה בסממני הקטורת. וזהו הענין בשקלים שכל ישראל עושין אגודה אחת להתחיל מחדש בעבודה, ואז זכות הרבים מסייעת לו שיהי' ביכלתו לעשות תשובה ולהתרחץ מטינופת של מעשיו כדכתיב רחצו הזכו וגו' כנ"ל, עכ"ל (עיי"ש עוד).

הנה כתיב בפרשתן (לכ לה) 'העגל אשר עשה אהרן', נוראות כתב ב'ליקוטי חבר בן חיים' (ריש פרשתן) בשם רבו ה'חתם סופר' זי"ע, דלכאורה צריך ביאור האיך עשה אהרן את העגל מחשש שמא יהרגוהו בני ישראל - הרי ע"ז היא ביהרג ולא יעבור, אלא באותה

ו"ל הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (תשא תרע"ב) בענין טהרת הכהנים במימי הכיור וז"ל. ונראה דהנה בתרגום יונתן (פ' פקודי מ ז) כתיב דהכיור רומז לתשובה, וכן הוא בפשיטות דרחיצת ידים ורגלים רומז להכתוב (ישעי' א טו) 'רחצו הזכו הסירו רוע מעלליכם מנגד עיני' [והידיים והרגלים הם כל הגוף, כדברי הרמב"ן (בפרשתן ל יט) דכאשר מגביה האדם את ידיו הרי הם למעלה מראשו, לכן ברחיצת הידים והרגלים חשוב כאילו רחץ את כל גופו מלמעלה ועד למטה במים הניגרים]. והנה תשובה מעומקא דלבא לאיש המטונף בעבירות קשה מאד, כי עבירה מטמטמת לבו של אדם ואינה מניחתו לעשות תשובה (יומא לט.), וצריך סיוע מזכות הרבים, וע"כ (שם פו:) יחיד שעשה תשובה מוחלין לכל העולם כולו, כי יש לכולם חלק בתשובתו (שרק בזכות הרבים' עלתה בידו לשוב בתשובה), אבל מאחר שחטא ממילא נעשה נבדל מכלל ישראל, וכמו שארץ ישראל מקיאה את עוברי עבירה כדכתיב (ויקרא יח כח)

ו'יגד לך תעלומות חכמה', אתה מוצא בשעה שאמר לו הקב"ה 'לך רד כי שחת עמך' (לב ז) היה תופס בלוחות ולא היה מאמין שחטאו ישראל, אמר אם איני רואה איני מאמין שנא' (פסוק יט) 'ויהי כאשר קרב משה אל המחנה' - שלא שברן עד שראה בעיניו, אי להם לבני אדם שהם מעידים מה שאינם רואים, אפשר שלא היה משה מאמין בהקב"ה שאמר לו כי שחת עמך אלא הודיע משה דרך ארץ לישראל אפילו שיהא אדם שומע דבר מן יחידי נאמן אסור לקבל עדותו לעשות דבר על פיו אם אינו רואה.

שעה ראה אהרן הכהן שאף אם יתנגד להם והם יהרגוהו עדיין תשרור ביניהם מחלוקת עזה, כי כל אחד מהם הציע עצות ורעיונות כדת מה לעשות אחר ש'מת משה', ויהיה 'חרב איש באחיו' אף אם יבא משה ביום המחרת - כי במקום מחלוקת גם משה לא יועיל, וכמו שכתב רש"י (במדבר טז ד) במחלוקתו של קרח 'נתרשלו ידיו'. על כן נתרצה להם ועשה בעצמו העגל, כדי שתשרור ביניהם שלום ושלחה, ואז בבוא משה ביום המחרת יהיה שלום ביניהם, ברנע אחת יבער הרע מקרבם. ואכן כך הוה - 'ויקה העגל וישרפו באש ויטחן עד אשר דק' ואין פוצה פה ומצפצף, נמצא כי אהרן בחר להיות

סניף לע"ז לפנים - למען לא יתרבה מחלוקת בישראל^ט, ואכן השי"ת הבוחן כליות ולב וידע כי ב'מסירות נפשו' עשה כל זה, מחמת כן בחר בו להיות 'כהן גדול', וזהו שאמרו לו בהקים את המשכן כשנתת לאחוריו על שראה דמות עגל על המזבח, א"ל הקב"ה - למה אתה בוש 'לכך' נבחרת - על שבחרת להצילם ממחלוקת על ידי עשיית העגל.

ומחר אעשה כדבר המלך - המשכת שפע ימי הפורים לכל השנה

נפסק בשו"ע (או"ח תרצ"א ס"א) 'מגילה צריכה שרטוט' [שצריך לשרטט ולחקוק סימני שורות בקלף לכתוב עליהם

כח. כעין זה מצינו ב'שבט מוסר' (פרק לז אות כב) שלמחרת יום המחלוקת של קרח עם משה לא ירד המן, אף שביום שחטאו בעגל איתא במדרש (שמו"ר מא א) שירד המן, והיינו שמחלוקת גרע מעבודה זרה.

מעשה נורא הובא בפתיחה לספר 'עין הבדולח' (מהגאון רבי ישראל יונה לגדוי אבד"ק קעמפן), אשר 'בא לעירו איש אחד ושמעון שמו והיה מנגן נפלא ושר בשירים והמשיך אחריו את השומעים קולו הנעים עד שבני העיר רצו לקבלו כש"ץ', אולם המרא דאתרא מיאן להסכים לכך 'לאשר האיש הזה היה בעל עבירה מפורסם וקל שבקלים', אלא שבני העיר דבקו בעוז, והבין הרב שעומד לפרוץ שם מחלוקת גדולה, ולא ידע להשית עצות בנפשו, והריץ שאלתו לפני הגה"ק רבי יוסף מפונזא (חתנו של הנודע ביהודה המכנהו בשם 'רבי יוסף הצדיק') בזה"ל 'שמעון זה דורש את כל האתין שבתורה את החזיר ואת הטריפה ואת הנבילה וכדומה כיון שהגיע לאת ה' אלוקיך תירא פירש (והוא מליצה מלשון הגמ' בפסחים כב: לגבי שמעון העמסוני, וכוונתו היתה שאותו 'חזן' דורש את לרבות' כל איסורים שבתורה שמתיר לעצמו ופורש מיראת שמים) ולזאת יגיד לו דעתו הקדושה מה לעשות', השיב לו רבי יוסף, מוטב להעמיד צלם בהיכל ואל ירבה מחלוקת בישראל, לכן יחדול מלצאת בריב נגדם אם אינם שומעים קולו בטוב.

את האותיות בקו ישר, דומיא דספר תורה], כבהמות נדמו', (ובפסוק יג נאמר 'ולא ילין') רמזו בה צדיקים שבא לומר שיהיו שהנכנס ל'הייליגע טעג' וזמנים טובים, האורות חרוטים וחקוקים היטב בלבוי ולא תהא יציאתו כביאתו, וכפירושו של הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא זי"ע על הפסוק (תהלים מט כא) 'אדם ביקר ולא יבין נמשל

כבהמות נדמו', (ובפסוק יג נאמר 'ולא ילין') שהנכנס ל'הייליגע טעג' וזמנים טובים, וההשפעות ישארו ללון אצלו, עליו אמר דוד המלך ע"ה שהוא 'נמשל כבהמות נדמו' רח"ל, דהיינו שהבהמה משמשת כמשל עבורו יא.

כט. על כל כגון דא אפשר להסמיק את דבריו של הגר"ש פינקוס זצ"ל בבארו הפסוק (משלי כו יד) 'הדלת תסוב על צירה ועצל על מיטתו, ומה שייכות יש בין הדלת המסתובבת על צירה לעצל השוכב על מיטתו נים ותיר. אמר הגר"ש בדרך משל, דהנה בישיבה שלומדים בה אלף בחורים, הרי פותחים את דלת ביהמ"ד לפי החשבון יותר מעשרת אלפים פעמים ביום [שהרי יש שלשה סדרים ביום, ושלוש פעמים מתפללים וצריך ליטול ידים תחילה, ולפעמים צריך לצאת מחמת שאר סיבות], ובאם נחשוב החשבון כמה מטר (מעטער) מהלכת דלת זו ביום אחד נגיע לסכום של מרחק אדיר, ולפי זה כבר הייתה הדלת צריכה להגיע למרחק מרחקים, ולמעשה, לא זזה הדלת ממקומה אפילו לא בס"מ (סענטימעטער) בודד, והטעם לזה - מפני שהדלת תיסוב על צירה - שהיא מחוברת בראשה ובתחתיתה בצירים, ולכן הרי היא שבה כל פעם למקומה, ואינה מתנתקת לעולמים. וכך הם פני הדברים אצל העצל, שהוא מחובר למיטתו מלעילא ומלתתא, בקשר בל ינתק, ולכך אינו יכול לקום בעתו. וכך הם גם פני הדברים בשאר ענייניו של אדם, שהוא קשור להבלי העולם ולהרגליו שאינם טובים ולכן ישאר על עמדו... אם אך יתחיל וינתק עצמו ממקומו, ויתחיל לזוז קמעא קמעא מהמקום שאסרו יצרו (כבבית האסורים) יעלה ויבוא עם הזמן למעלה למעלה.

ל. ראה נא בנוהג שבעולם, מעמידים בכל ארץ ועיר בניין גדול שמשמם מעבירים את זרם החשמל (עלקטריק) והנה אפשר שיעמוד אדם בסמוך ממש לאותו הבניין וחשכה לו, לעומתו יש המקבלים 'אורה' אף במרחק גדול מאד, וההפרש ביניהם, כי הללו התחברו לאותו זרם ב'חוטים' ועבותות (חוטי חשמל) ע"כ יש בביתם אורה ושמחה.. והנמשל, אם 'יתחבר' ל'פורים' עצמו (וימשוך חוטים) עד ביתו ומקומו תאיר לו הארת החג למרחק מרחקים...

לא. פעם שמע הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע איך שאיש יהודי שואל את רעהו אחר אחד היו"ט - אמור נא ידידי ורעי האיך 'עבר' עליך היו"ט, נזדעק ה'בית אהרן' לעומתו, ואמר לו, לא כך ראוי לך לדבר, אלא שאלהו היאך 'נכנס' היו"ט בקרבך,

ולמד כן הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע (תצוה תש"ב) מהנאמר לגבי המעיל של הכהן גדול, שצריך לתת שם את הפעמונים, וכתוב (כה לה) 'ונשמע קולו בבואו אל הקודש לפני ה' ובצאתו ולא ימות', וכבר העיר שם הרמב"ן, מדוע היה צריך שישמע קולו גם ביציאתו, והלא אינו עושה שום עבודה ביציאתו שיתחייב עליה משום מחוסר בגדים, והרמז בזה, דעיקר תפקידו של אדם הוא לשמור שהאורות החג יישארו אצלו אף בצאת החג, כי מה לו לאדם שנכנס לשרת בקודש ואין נשאר בו כלום בצאתו, דבכהאי גוונא לא יצא ידי חובתו בכניסתו.

ובמו שפירש הרה"ק רבי אלעזר מריישא זי"ע מה שאמר המון הרשע לאחשוורוש, שלא יזק אם יהרוג את ישראל (מגילה יג:) 'דמפקי לכולא שתא בשה"י פה"י' (ראשי תיבות - שבת היום פסח היום, שעושים כל ימיהם כחגים ואינם משלמים מס כי אינם עוסקים במסחר ואינם מרוויחים), ובודאי ליכא מועדים בכולא

שתא, אלא, שבני ישראל עם קודש עסוקים ומרודים עם המועדים בכל ימות השנה, וזמן רב לפניהם יתכוננו לקראתם בהכנה דרבה, ולאחריהם יעסקו ב'קניני החג' 'וממש כל השנה עבודתם ומרחתם רק לקיים מצוות' (הובא בספר דבש השדה אות יד), ועי"ז יונקים ונהנים מן השפע הגדול לאורך ימים.

ובך איתא ב'אמרי נועם' (לר"ה אדר) דמה שאמרו (מגילה ז:) 'קם רבה ושחטיה לרבי זירא', כי את התיבה (ויקרא א ה) 'ושחט' מתרגם אונקלוס 'ויכוס' [ואפשר לפרשה גם מלשון נכסים], וזה העידו חז"ל על רבה שקנה את ימי הפורים בין נכסיו בלקיחה גמורה, שהשריש בנפשו את אורות החג כיתד בל תמוט לעולם. וכמאמרם (ביצה טו:): 'הרוצה שיתקיימו נכסיו, יטע בהן אדר', היינו שהרוצה לראות ברכה בעמלו בגשמיזת וברוחניות צריך לנטוע ולהשריש בנפש את החודש אדר, וזה יסייע בעדו להאיר את החשיכה בכל ימות השנה י"ב.

ו'דבר בעתו מה טוב', כי אכן עתה אחר שעברו עלינו ימי הפורים יש לנו לדעת כי 'בקרוב קדוש' דהיינו שהכנסנו לקרבינו עוד יו"ט ומועד ממועדי ה' עם כל השפעתם בכל הפירושים, ועלינו לדאוג שתשאר בידינו ההשפעה הן ברוחני והן בגשמי - עם כל עניני החיזוק הרמוזים לן ביו"ט לעולם ועד לקנין נצח.

לב. וכן איתא ב'שפת אמת' (ליקוטים ר"ח אדר) לבאר הלשון 'משנכנס אדר מרבין בשמחה' ולא אמר משהגיע או משבא אדר, אלא פירוש נכנס - בגוף האדם, משנכנס האדר בגופו של אדם אז מרבין בשמחה.

ובפרט בפורים וענין מחיית עמלק, שעינקו אינו ליומו בלבד כי אם לכל תקופת השנה, לעקור את חלקו של עמלק זה הרע שיש בקרבו ולהשריש בלבו אהבתו ויראתו, וכן אמר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע, שמשום הכי כתיב במצות מלחמת עמלק שאמר משה ליהושע (י"ט) 'וצא הילחם בעמלק מחר אנכי ניצב על ראש הנבעה', ובמגילה (אסתר ה ה) כתיב 'מחר אעשה כדבר המלך', עוד כתיב שם (ט יג) 'ינתן גם מחר ליהודים אשר בשושן לעשות כדת היום', וכן כאשר לחם דוד המלך עם עמלק כתיב (שמואל א' ל יז) 'ויכם דוד מהנשף ועד הערב למחרתם' [וכן קבעו לקרוא פרשת מחיית עמלק פעמיים, חדא בשבת זכור ואידך ביום הפורים, וגם עיקר יום הפורים נקבע ליומיים, י"ד וט"ו אדר]. עוד חזינן שנאמר כפילות בלישנא דקרא (יז יד) 'כי מחה אמתה את זכר עמלק', והיינו טעמא, דלא סגי במחיית עמלק לשעה, אלא שתהא המחייה לדורות גם ביום מחר שהוא לאחר זמן, וגם שיהא תמיד חוזר ומוחה אותו שוב ושוב, ובפרט שמלחמה זו קאי על מלחמת היצר, וצריך האדם לעמוד תמיד על משמרתו, והכח לעמוד איתן במלחמות אלו מקבל האדם בפורים²³.

משלו משל, למי שמילא את רכבו עם געז (דלק), אך 'חכם' זה נשאר על עמדו באותו מקום, ואף אחרי שהגיעו אחרים ורצו למלאות געז (דלק) לא זז הלה ממקומו, מששאלו אותו מאי האי, השיב בטפשותו, שברצונו להישאר כאן תמיד ועל ידי שיכניס עוד ועוד געז יסע הרכב מהר וטוב יותר, לגלגלו עליו השומעים ואמרו לו כי אם ישאר במקום אחד לא יועיל לו כל הגעז שבעולם, כי הלא מטרת הגעז ברכב היא כדי שיוכל האדם לנסוע למחוז חפצו ולעשות צרכיו, נמצא שרק אחר שיעזוב את מקומו יעזור לו הגעז להגיע למרחקים. והנמשל מובן, שהזוכה לזמנים גבוהים, וכן השומע אמרות טהורות ופנינים יקרים ואינו משתמש בהם להלכה ולמעשה, אזי הוא דומה לאותו טיפש שמילא את רכבו עם דלק ונשאר במקום אחד ואינו עושה כלום, אך החכם עיניו בראשו, וממלא אסמיו בשפע רב, ארחות חיים ותוכחת מוסר, ועם אוצרות אלה נכנס לתוך ימי המעשה ומתגבר על כל הנסיונות לבלתי יוכל השטן זה היצר הרע להתגבר ולשלוט עליו.

לג. בנועם שיחו סיפר הגאון רבי יעקב גלינסקי זצ"ל, שבשב"ק אחת ישב בסעודת מרעים עם אחוזת מרעיו, לפתע נכבו האורות בבית והיה צורך גדול להדליקם [כנראה מחמת הקטנים דחשיבי כחולה שאין בו סכנה, עיי' או"ח שכ"ח י"ז], מיד הלכו לחפש אחר ערל שיעשה עבורם את המלאכה בשבת, לאחר זמן רב הצליחו למצוא גוי שהסכים לעלות אל ביתו, ובהיותו שם סיפרו לו שנאבדה להם טבעת וברצונם

מכאן ואילך - להביט ולעסוק רק בבנין העתיד

מנין 'ואנכי הסתר אסתיר' (דברים לא יח).
עב"ד הגמ'.

בפרשתן (ל כג), ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור וגו'. איתא בגמ' (חולין קלט:): מרדכי מן התורה מנין דכתיב 'מר דרור' ומתרגמינן 'מירא דכיא'. עוד איתא שם, משה מן התורה מנין 'בשגם הוא בשר' (בראשית ו ג) [ופירש רש"י בשגם בניממריא כמו משה, וכתיב שם 'והיו ימיו מאה ועשרים שנה' וכך היו ימי חיי משה כלומר עתיד לבא בשגם משה מן הנולדים וכן ימיו], המן מן התורה מנין 'המן העץ' (שם ג יא), אסתר מן התורה

יש שהוכיחו מכאן, כי דרכם של בני ישראל הכשרים - שלא להביט בכל עת על עברם שאינו טוב (וזלתי בזמני 'חשבון הנפש' בקצבת זמן ידועה ולא יותר) שכל המקראות המורים על הצדיקים, משה מרדכי ואסתר הרי הם מדברים מענין העתיד לתקיים, וכגון, 'קח לך בשמים ראש' שהוא ציווי לעשות, וכן הפסוק של 'משה' אומר והיו ימיו מאה ועשרים שנה, על דרך זה הפסוק המורה על

לחפש אחריה, כשכוונתם לרמז לו [שלא בלשון ציווי] שזקוקים הם לאורה כדי לחפש אחר האבידה [ולא היה חשש של הנאה ממעשה שבת, כי הנרות היו דלוקים, ונר לאחד נר למאה, עי' שו"ע רעו ד], אך הגוי טיפש היה, וכשמוע את דברי החברים התחיל לעזור להם לחפש אחר האבידה, וכמה שניסו לרמז לו לא עלה בדעתו להדליק האור, ורק הואיל בטובו לעודדם לבל ידאגו ובודאי ימצאו את האבידה, ויהי כאשר ראו שהגוי אינו קולט מה שרוצים ממנו טיכסו עצה כדת מה לעשות, והציע אחד מבני החבורה לומר לו שנותנים לו במתנה את בקבוק הבירה הנמצא במקרה, וכיון שיצטרך לחפש אחר המקרה בודאי ידליק את האור, וכן עשו, ואכן עצתו הצליחה, ואכן הדליק הגוי את האור ומשראה את המקרה ניגש בהתרגשות והוציא את בקבוק הבירה ושתה את כולו בהנאה, ויהי כאשר סיים לשתות יצא החוצה וכיבה אחריו את האור, כי שוב לא היה זקוק לו עוד...

ומכאן למד ר"י שני דברים, א. שדרכם של הגוים אטומי לב שאינם חושבים על אחרים כלל, ולא ידליקו את האור כי אם לצורך עצמם בלבד, ב. שכאשר יסיימו בהנאת גרונם יסגרו את האור כבתחילה ולא יתנו לאור להמשיך להאיר, אבל יהודי אינו כן, אלא לעולם מסייע ומדליק גם עבור אחרים, וכן בשעה שהאור דלוק מניח אותו לדלוק ואינו סוגרו לאלתר, והוא משכיל לנצל שעת הכושר וזמנים טובים כדי להאיר לעצמו בימות החול ובשאר ימי המעשה. ואכן, כשיתייגע לפתוח פתח כחודו של מחט תחילה, יפתחו לו מן השמים שערים רחבים כפתחו של אולם.

אסתר ואנוכי אסתר אסתיר, כי זוהי דרך הישר - להשים עיניו כלפי העתיד מתוך התחדשות והתחזקות בהשי"ת. לעומתם המן נרמזו כמה שנאמר 'המן העץ אשר צויתך לבלתי אכול ממנו אכלת', דהיינו במקרא שנאמר בו על העבר, שהאדם מתבוסס בעצמו מדוע חטא ושקוע בתוך הרע מבלתי החלץ ממנו הרי זו מחשבת המן אשר חשב על היהודיים לאבדם.

כה ביאר בב'כנין דוד' (ח"ב ליקוטי ש"ס כו:), איתא בגמרא (שבת סג:) 'שמח בחור בילדותך ויטיבך ליבך בימי בחורותיך... ודע כי על כל אלה יביאך האלוקים במשפט (קהלת יא ט) - 'עד כאן

דברי יצר הרע, מכאן ואילך דברי יצר טוב'. ומבאר, עד כאן - החושב על מה שהיה עד היום, זהו דברי יצר הרע, אבל היצר טוב אומר תחשוב רק מכאן ואילך - אל תבט לאחוריד, אלא המשיך בדרכך במסילה העולה בית קל, וסוף דבר תגיע למעלות רמות מאד יי'.

והעיקר להביט על המשיך דרכו מבלי לשקוע במחשבות אודות ה'עבר', ואז ירווח לו, כי אין 'ועתה' אלא לשון תשובה (עיי' 'שמח ישראל' יתרו ד"ה ועתה אם), ועוד חזון למועד 'לתקן' את העבר, אך כעת יתחזק לידע ועתה ישראל מה ה' אלוךך שואל מעמך כי אם ליראה (דברים י יב) יי'.

לד. ביאור זה ביאר ה'כנין דוד' לצד מעשה זה, הרה"ק רבי משה יוסף זי"ע בנו של הרה"ק ה'יטב לב' זי"ע נסע פעם לשבת קודש (שקודם הימים הנוראים) אל הרה"ק ה'דברי יחזקאל' זי"ע בשינאווא, במוצאי מנוחה והוצרך ר' משה יוסף לחזור לביתו החל להסתובב בחצר ביתו של הרבי מתוך שברון הלב, במחשבותיו עם איזה קנין (רוחני) הנני חוזר לביתי ולעבודתי, אחר זמן נפתחה הדלת, והרבי קרא לו, והחל לספר, בצעירותי נסעתי פעם לשבות שבתי אצל הרה"ק ה'שר שלום' מבעלזא זי"ע, אחרי ככלות השבת סובבתי אנה ואנה טרוד במחשבות השוברות לב ונפש - באיזה קניין שב אני לביתי... והנה בא לקראתי ה'שר שלום', ואמר לי 'דע לך יונגערמאן (אברך) - היצר הרע מתייגע ועמל קשות להכניס קרירות ללבם של עובדי ה', ואם תשאלני האיך, אומר לך, שהוא על ידי מחשבות פסולות - לחשוב על העבר'. וכבר אמרו דלכן אין 'ויהי' אלא לשון צער ואילו 'והיה' הוא לשון שמחה, כי 'ויהי' המחשבות על מה שהיה ועל העבר זהו צער גדול, אבל לחשוב רק אודות העתיד 'והיה' - זהו שמחה גדולה...

לה. פעם שאל הרה"ק בעל ה'יסוד העבודה' זי"ע את אחד מחסידיו שבא לשבות בצלו (בעת עריכת השולחן בליל שבי"ק) אמור נא, האיך באת הנה ממקום מושבך,

אֵתָא כגמרא (שבת פח: פח: חגיגה יג:) על הפסוק (תהלים קה ח) 'דבר ציווה לאלף דור', שהתורה נבראה אלף דורות קודם מתן תורה, (והיינו תתקע"ד דורות קודם בריאת העולם), ומפורש אמרו (בר"ר ג ז) מלמד שהיה [הקב"ה] בורא עולמות ומחריבן עד שברא את אלו. מכאן למד הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל מאמר נורא, דרבים המתאוננים לומר מתוך ייאושם, הנה כבר ניסיתי ולקחתי את עצמי 'באלף פעמים' ולא הועלת

מאומה, תמיד שבתי ליפול... מה עוד יש בידי לעשות, לזה גילו לנו חז"ל מעשי הש"ת שאף הוא 'כביכול' בנה עולמות שנחרבו לאחר מכן, ואעפ"כ שב לבנות עוד עולם ועוד עולם... עד שלבסוף ברא את עולמו הקיים עד היום, אף אדם ה'קרוץ מחומר' מה לו שיתייאש - הרי אכתי לא ניסה להתחזק תתקע"ד פעמים, ילמד מבוראו כביכול שלא הפסיק מלבנות עולמו מחדש תתקע"ד פעמים...".

ענהו היהודי נסעתי על גבי חמורי... המשיך הרה"ק ושאלו ומה היית עושה אם היית נופל מחמורך על אם הדרך. ענה החסיד הייתי מתרומם ומטפס שוב על גבו וממשיך בדרכי, אך הרבי המשיך בשלו ושאלו שוב על מעשיו באם היה נופל עוד פעם מחמורו בדרך, ושוב ענה שהיה מתנער מעפרו ושב לרכוב על החמור. לאחר כמה פעמים הרבי שאלו שוב ושוב, נענה היהודי ואמר: 'וכי מה אעשה, וכי אשאר על הקרקע ואבכה, הרי ברור ומוסכם שעלי לקום, להתנער מעפרי ולעלות שוב על גבי חמורי... פנה ה'יסוד העבודה' אל חסידיו שהיו נוכחים בעריכת השולחן ואמר להם: 'השומעים אתם את דברי יהודי זה, וכי תכלית יש לו לאדם לאחר נפילה, להישאר בירידתו ולבכות מצבו וגורלו, הרי אין לו לאדם כי אם לקום ולהמשיך במלחמתו, להישאר איש מלחמה...'

לו. הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע, המשיל את הענין לחייל שנשלח ללחום עם האויב בשדה הקרב וחרבו שלופה בידו, והנה הגיע אליו אחד מחיילי האויב וירה בו באצבעו ודם רב החל לזוב ממנו, אותו חייל נבהל והשליך תיכף את כלי הזיין מידיו, צעקו לו חבריו, שוטה שכמותך, היאך מכניס הנך את עצמך בסכנת מוות, והרי עתה אפשר לאויב להרגך או להכות בך מכה רבה ועצומה, ואילו אם תמשיך לישא חרבך בידך אולי תוכל להשיב לו מנה אחת אפים ותפילהו לגמרי. כמו כן הוא במלחמת היצר אם בשעה שנפל מעט כבר הנו מתייאש ומשליך את כל אשר לו, בזה גופא הצליח היצר עליו - שהרי זוהי כל מטרתו - 'לייאש' את הנלחם בו, אלא על האדם להתרומם ולהתחזק בכל כוחו, וכך יזכה שיבוא יום ויכה את היצר הרע לגמרי (ח"ח על נ"ך קהלת י ד, הובא בהגהות על ח"ח על התורה פ' בראשית אות טז).

איש אל רעהו, כתב ה'חתם סופר' (ד"ה ודבר ה') דמשמע שזכה משה רבינו למדרגה גבוהה יותר ממה שהשיג קודם לכן, והיינו מעמא, דהכא כתיב (פסוק ח) 'והביטו אחרי משה עד בואו האהלה', ואמרו חז"ל (קידושין כו: תנחומא בפרשתן פכ"ז) שהסתכלו אחריו ודברו עליו דברי גנאי עי"ש, ומחמת בזיונות ובושות אלו זכה להתעלות יותר, כי אשרי מי שחושדין אותו ואין בו, והיינו נמי דכתיב בתריה (פסוק יא) 'ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האוהל', פירוש שנשאר במצבו הראשון ולא נתעלה במדרגותיו, הגם שבדרך כלל מתעלה התלמיד יחד עם עלייתו של הרב, מכל מקום 'הכא לא היה (עלייתו של משה) על ידי יגיעה ועמל בתורה יתר, אלא על ידי חשדא, על כן לא היה ליהושע חלק בזה, ולא ימוש מתוך אהלו ומדרגתו'¹⁷.

איתא בנמ' (שבת קיח:) וא"ר יוסי יהא חלקי ממזי שחושדין אותו ואין בו, כתב ה'מחר"ל' (חי' אגרות שם) וז"ל. פירוש, כי מי שמביישין אותו ויש בו (כלומר, שאין זה חשד שווא) הוא כפרה על

וביזון שניתנה הרשות לדרוש, יתכן להוסיף עוד טעם אחר למה אמרה תורה להעמיד הכיור אחרי המזבח, כי כלל גדול בעת הרחיצה מן העוונות הוא להיזהר מאד שלא להשאר במקומו בראשון, כי מילתא דשכיחא היא שהנכשל בחטאים עוונות ופשעים מרוד להתבונן שוב ושוב על העבר, ויסתגר בחדרו ביחידות עד שיפול לידי עצבות ויאוש, לפיכך אמרה תורה, שבראשית עליו לעזוב את מקומו ויכנס, שלא יעמוד לפני המזבח אלא יתקדם פנימה בין האולם ולמזבח, וכמו כן נמי בעבודת האדם, יסיח דעתו מן העבר ולא יהיה שקוע במה שנכשל כבר, כי הרהורים ומחשבות אלו לא יביאו אותו לטהרה, ואדרבה עי"ז הרי הוא שוקע עמוק יותר בתוך הבוץ והטיט רח"ל, לפיכך מוטל עליו תחילה לרוץ כמו איל אל השי"ת ולהתעסק בעשה טוב, ובהיותו שם יתרחץ בתשובה מן העבר.

בושתי וגם נכלמתי - ניסים ונפלאות עי' הבושה

בפרשתן (לג יא) 'ודיבר ה' אל משה פנים אל פנים כאשר ידבר

לז. הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע אמר (מובא בספרו פעמים רבות), דבגמ' אמרו (ב"מ נח:): שכאשר האדם מתבייש 'אזיל סומקא ואתי חיוורא', שהצבע האדום שבפני האדם מסתלק מאתו ותחתיו נעשה חיוור, והרמז בזה, כי צבע האדום מרמז על החטאים, ואילו הלבן מורה על נקיות מעבירות, ככתוב (ישעיה א יח) 'אם יהיו חטאיכם כשנים (עי' רש"י שם) כשלג ילבינו, אם יאדימו כתולע כצמר יהיו', ואכן כאשר האדם שומע

חטאו - כאשר יקבל בזיון. (אמור מעתה כ"ש וק"ו מה ו) איך יהיה שכרו של מי שחושדין אותו ואין בו. וראיה לזה, הסוטה שאמרה תורה (במדבר ה יט) ואם לא שמיט... ונקתה ונזרעה זרע (ודרשו חז"ל במד"ר ט כה, שאם היתה יולדת בצער תהיה יולדת ברוח, נקבות יולדת זכרים, שחורים יולדת לבנים, קצרים יולדת ארוכים, יולדת לשתי שנים תלד בכל שנה, יולדת אחד יולדת שנים), ובל

זה מפני הזיון שקבלה שלא כדון, כך מי שנחשד שלא כדון וקיבל בזיון הש"י נותן לו כבוד בעולם הבא. כי מדת הש"י להגביה שפלים, וזה שהושפל שלא כדון הש"י נותן לו כבוד תחת הזיון, עב"ל י"ח.

איתא בגמ' (מגילה יב.) על הכתוב (אסתר א ז) 'וכלים מכלים שונים'

חרפתו ושותק מסתלקים ממנו כל העוונות, 'אתי חיוורא' - הוא נעשה זך ונקי מן החטא כבריה חדשה.

לח. איתא בגמ' (מגילה טו:) מה ראתה אסתר שזימנה את המן וכו', רבי שמעון בן מנסיא אומר אולי ירגיש המקום ויעשה לנו נס, ופירש רש"י, ירגיש שאני צריכה להחניף רשע זה ולזלזל בכבודי. ולכאורה תימה רבתי היא, שלא מצאה זכות לעורר רחמים לביטול הגזירה ולעשות נס אלא ב'טענה' זו שהיא צריכה להחניף לרשע ולזלזל בכבודה, ואם אכן אין שום זכות ח"ו מה יתן ומה יוסיף הדבר הקטן הלזה. ומבאר הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל (שיחות מוסר), דמכאן נלמד 'כוחה של בושה' - כי אף אם ראויים בני ישראל לנס, מ"מ פעמים שהמתקת הדין וביטול הגזירה, תיעשה בפועל רק ע"י הבושה...

וכבר נודע בשער בת רבים על הכח הגדול שיש למי שנתבייש להעתיר לישועה בעד הזקוקים לה. שמעתי מבעל המעשה אשר עברו עליו יותר משבע שנים מנישואיו ועדיין לא נושע, והנה ביום הפורים כטוב ליבו ביין לא שלט בעצמו וסטר על לחיו של בחור יתום לעיני קהל ועדה. אותו בחור 'בעל לב' היה, ותחת אשר ישיב לו מנה אחת אפיים פתח פיו בחכמה ושפך שיחו לפני קונו ואמר, רבש"ע הבא נא 'שמחה' בביתו של פלוני בן פלונית... ואכן מיד כעבור תשעה חדשים נולד לו בנו בכורו במזל טוב.

כדברים הללו ממש סיפר לי עוד אחד אשר אף הוא היה חשון בניים במשך שמונה שנים, שלפני שנתיים בעיצומה של סעודת הפורים פגעה אשה ברעותה באופן נורא, מיד פנתה חמותו אל הנפגעת ובקשה ממנה שתחוס ותרחם על חתנה ותבליג מלענות ותתפלל שיוושע במהרה, ואכן כך היה שלשנה הבאה ערך ברית מילה בשעה טובה ומוצלחת.

שהיה אחשוורוש הרשע משתמש בכלי המקדש לסעודתו, ואמר רבא, באותה שעה יצתה בת קול ואמרה ראשונים מתו מפני כלים ואתם שונים בהם. ואכן עוון זה הביא למיתתה של ושת, וכדבריהם ז"ל (שם יא:): אפיק מאני דבי מקדשא ואשתמש בהו - שאחשוורוש הוציא כלי המקדש והשתמש בהם בסעודתו - בא שטן וריקד ביניהן והרג את ושת. ולכאורה יש לתמוה, מדוע הרג את ושת ולא את אחשוורוש, כשם שבלשצאר מלך בכל נהרג באותו הלילה שהשתמש בכלי הקודש. יש מבארים כי באותו יום בישה אותו ושת, והטיחה בו דברים קשים מאד, שכנתה אותו בלשון גנאי ואמרה לו (מגילה יב:): שמע נא 'שומר הסוסים' של אבי (אחשוורוש היה שומר סוסיו של בלשצאר) - אבי היה שותה יין כנגד אלף אנשים ולא השתכר, ואילו אתה - קצת יין שתית וכבר השתכרת והשתטית,

וע"י אותה בושה הומתקה הגזירה מעליו, ולכן יצא הקצף רק על ושת. שהיא נהרנה ולא הוא, והיינו דכתיב 'וכלים מכלים שונים' - קרי ביה מְכֻלִּים, שעל ידי הבושה והכלימה השתנה גזר דינו וניצול מן המות לחיים. מעתה יש לומר ק"ו לדידן, ומה אותו רשע שלא קיבל עליו את הבזיונות באהבה ובאמונה זכה לקרוע גזר דינו, ק"ו בן בנו של ק"ו שישראל מאמינים בני מאמינים העושים באהבה ושמחים ביסורים, בודאי שאין כל בריה יכולה להשיג גודל שכרם שיאכלו בשכר מדות טובות אלו"פ.

יה"ר מלפני אבינו שבשמים שנרבה שמחה בחודש הזה - אין שמחה כתורה, ונפרה ונרבה כרגים שמזלם בזה החודש, ותרבה השלום והשלווה באהלינו ובבתי כל ישראל, ויחדש כליותינו לעבדו בלבב שלם בבוא לציון גואל בב"א.

לט. בדרך אחרת מבארים בשם הגה"ק רבי שלמה קלוגער זצוק"ל, עפ"י מה דאיתא במדרש (ילקוט מדרשים ערך 'רבינו הקדוש', וכע"ז ר"ה יז.) רב הונא בריה דריב"ל חלש, ונמשך לאותו עולם (העליון) כמה ימים ולילות, וכשחזר לעולם הזה אמר לתלמידיו 'בני, אשרי מי שאינו עומד על מידותיו (אלא הוא מוותר תמיד משלו). העבודה, באו כיתות של מלאכי השרת ולימדו עלי זכות ולא קיבלו מהם, עד שבא מלאך ואמר להם על מי אתם מלמדים זכות, שמא על זה שמעולם לא עמד על מידותיו, מיד פטרוני ממיתה לחיים'. ומכאן שבזכות ה'זויתור' משלו ניצול אדם ממות לחיים כפשוטו ממש. והנה באותה סעודה ציוה אחשוורוש 'לעשות כרצון איש ואיש', ולא עמד על שלו שכולם יעשו כרצונו, וזויתור זה הצילו מכל עונש. רק ושת ש'עשתה משתה נשים בית המלכות' - שנהגה כמלכה באותה סעודה שהכל חייבים לשמוע לקולה, כאן מצא בעל חוב לגבות את חובו ובא שטן והרג את ושת.